

Úvod do měření teploty těla

Škorpíková

Základní pojmy

Teplota

Teplo

- Teplotní stupnice – definice na základě účinnosti vratného Carnotova cyklu

$$\eta = \frac{Q_2 - Q_1}{Q_2} = \frac{T_2 - T_1}{T_2}$$

η účinnost cyklu

T termodynamická teplota

Q_2 odebrané teplo teploměrné lázni z lázně s teplotou T_2

Q_1 odebrané teplo teploměrné lázni z lázně s teplotou T_1

přičemž platí $T_2 > T_1$

V případě ideálního stavu $\gamma = 1$ potom platí

$$T_2/T_1 = Q_2/Q_1$$

Teploměrnou látkou může být plyn pro který platí v souladu s Carnotovým cyklem stav. rovnice

$$pV = R_m T$$

R_m molární plynová konstanta, V objem plynu

pro konstantní objem vyplývá z rovnice pro plynový teploměr

$$T = T_0 p/p_0 \quad (p_0 = 1,01325 \cdot 10^5 \text{ Pa}, T_0 = 273,15 \text{ K})$$

V praxi se využívají různé teplotní stupnice

Teplota lidského těla

1/ Stálá tělesná teplota

- teplotu tělesného jádra, povrchovou
- tělesná teplota vykazuje určité kolísání během dne

2/ Tvorba tepla

- jako produkt metabolismu
- vytváří se v organismu v orgánech v různé míře

3/ Ztráty tepla

- Kondukcí (vedením)
- Radiací (sáláním)
- Konvekcí (prouděním)
- Evaporací (odpařováním)

4/ Regulace tělesné teploty

(přítomnost detektorů teploty – termoreceptory)

- Snižování tělesné teploty (vazodilatace, pocení, zvýšení dýchací frekvence, snížení tepelné produkce)

- Zvyšování tělesné teploty

vazokonstrikce, svalový třes, zvyšování metabolických procesů, chemická termogeneze

Přehřátí organismu (hypertermie)

Horečka

Podchlazení organismu

Měření tělesné teploty

- Rozdělení lékařských teploměrů

- Invazní a neinvazní

- A/ Kontaktní

- Dilatační

- Digitální

- Chemické

- B/ Bezkontaktní

- Infračervený teploměr

teploměry

Infračervený ušní teploměr

Infračervený čelní teploměr

Kalibrace IR teploměru

Teorie bezkontaktního měření teploty

- v roce 1800 objevil William Herschel
- -využívá se při bezkontaktním měření teploty vlnové délky jen úzký svazek infračerveného záření 0,75 μm až 1 mm.

Černé těleso, emisivita

- absolutně černé těleso ($\epsilon = 1$)

zákon

Šedá tělesa ($\epsilon < 1$ pro konstantní vlnové délky)

Selektivní zářiče (ϵ se mění v závislosti na vlnové délce)

Zákony záření

Stefan-Bolzmannův zákon

Udává intenzitu vyzařování pro danou teplotu v celém rozsahu vlnových délek

$$M_0 = \sigma T^4$$

kde σ je Stef.Bolzmannova konstanta

Pro nedokonalé zářiče (označují jako šedé povrchy) platí

$$M_0 = \sigma T^4$$

zákon

Planckův vyzařovací zákon

záření o frekvenci f může být vyzařováno nebo pohlcováno pouze po kvantech energie o velikosti $E = hf$, kde h je Planckova konstanta.

$$E_{0\lambda} = c_1 \cdot \lambda^{-5} / e^{(c_2/\lambda T - 1)}$$

kde $E_{0\lambda}$ je spektrální hustota zářivého toku černých objektů do poloprostoru

T je teplota objektu λ je vlnová délka záření

$$c_1 = 3,74 \cdot 10^{-16} \text{ W} \cdot \text{m}^{-2}$$

$$c_2 = 1,44 \cdot 10^{-2} \text{ K} \cdot \text{m}$$

(se zvětšující se teplotou zdroje se zvětšuje spektrální hustota zářivého toku dokonale černého tělesa)

zákony

Wienův zákon posunu

Maximální hodnota spektrální hustoty zářivého toku se s rostoucí teplotou posouvá ke kratším vlnovým délkám

$$\lambda_{max} \cdot T = 2,8978 \cdot 10^{-3} \text{ mK}$$

kde λ_{max} je maximální vlnová délka pro vyzařování

První Kirchhoffův zákon

Zabývá se interakcí záření s objektem a udává, že součet reflektance r , absorpance a a transmitance t daného objektu je vždy roven jedné

$$r + a + t = 1$$

Zákon

Druhý Kirchhoffův zákon

Objekt je tak dokonalým zářičem, jak dovede záření pohlcovat

$$\epsilon = a$$

Infračervené záření vyzařované lidským tělem

Suchý neochlupený rovinný povrch těla v oblasti nad 6 μm chová téměř jako černé těleso. Pro přesná měření jej považujeme za šedý zářič s $\epsilon = 0,98$ až $0,99$. Jako sselektivní zářič se tělo chová ve spektrální intrvalu 3 – 6 μm .

Vnitřní faktory

Základem je látková a energetická výměna. Regulace ztrát tepla je tvořena

fyzikální termoregulací a regulací tvorby tepla chemickou termoregulací.

Infračervené záření vyzařované

Vnější faktory

Pro vlastnosti snímaného povrchu – kůži platí, že v tomto spektrálním intervalu nad $6 \mu\text{m}$ ($\epsilon = 0,98 - 0,99$) není pro infračervené záření transparentní, lze ji považovat za matný materiál s koeficientem reflexe 1 až 2% a může částečně ovlivnit obraz teplotního reliéfu kůže.

Značný význam má teplota vnějšího prostředí

- neutrální prostředí*
- -chladné prostředí*
- -teplé prostředí*

/ proudění vzduchu, vlhkost/

Detektory infračerveného záření

Detektory rozdělujeme z hlediska principů detekce na dva základní typy:

Tepelné detektory - nejpoužívanější bolometrické detektory, kdy se elektrický odpor bolometru mění v závislosti na zvýšení teploty materiálu. Vlastnost určuje teplotní součinitel odporu- vysoká tepelná vodivost a nejmenší tepelná kapacita.

Fotonové detektory - pracují na principu vnitřního fotoelektrického jevu (polovodičový materiál - PbS, PbSe, Si/Ga, Si/In). Vyhoda – jsou citlivější, než tepelné. Nevýhoda- vyžadují chlazení.

Pyrometrie

Pyrometry jsou veškeré bezdotykové přístroje, které zachycují a měří termální radiaci emitovanou zkoumaným objektem za účelem zjištění teploty jeho povrchu.

Skládá se z optické soustavy, detektoru a elektronických obvodů. Výstupní hodnota detektoruje použita k vypočítání teploty objektu. Infračervené termometry (pyrometry) měří energii na vlnové délce 0,7 – 20 μm .

Pyrometry

- *Úhrnné pyrometry*

jsou to radiační pyrometry vyhodnocující tepelné záření v celém spektru vlnových délek (optický systém je tvořen soustavou čoček z materiálů se širokým spektrem prostupnosti nebo zrcadlem se širokým spektrem odrazivosti).

Monochromatické pyrometry

je spektrálně selektivní pro velmi úzkou šíři vlnového pásma ($\Delta\lambda$).

Pásmové pyrometry

jsou spektrálně selektivní , které měří teplotu prostřednictvím záření ve stanoveném pásmu vlnových délek. Používají se tepelné i kvantové detektory.

Poměrové pyrometry

Měří energii vyzářenou objektem ve dvou úzkých pásmech vlnových délek a počítají poměr těchto dvou energií (dvoubarevné radiační pyrometry

Termovize

Přednáška ve studijních materiálech v IS.